

Veronika Nela Gašpar - Josip Karabaić

**MARIJINO MAJČINSKO POSLANJE PREMA
DRUGOM VATIKANSKOM KONCILU U
TEOLOŠKOJ MISLI IVANA PAVLA II.**

Izv. prof. dr. sc. Veronika Nela Gašpar

Teologija u Rijeci – KBF, Zagreb

Mag. theol. Josip Karabaić

Teologija u Rijeci – KBF, Zagreb

UDK: 232.931[232+26]-055.52-055.2 : [262.131I.

PAULUS II.]

262.5II. VATIKANSKI][0.000.23]

Pregledni rad

Primljeno: 20. studenoga 2017.

Kršćani su tijekom dvije tisuće godina živjeli i svjedočili činjenicu da je Marija iz Nazareta ne samo Majka Isusova već i naša Majka. To posebno poslanje Bogorodice unutar Crkve vidljivo je već na početku i na kraju Ivanova evanđelja. Pri tome svadba u Kani Galilejskoj (Iv 2,1-2), Marijina prisutnost pod križem i Isusove riječi proglašenja njezina novog, duhovnog majčinstva (Iv 19,25-27) čine ključna mjesta.

Ovaj rad ukazuje na teološko promišljanje Marijina poslanja koje proizlazi kako iz Drugog vatikanskog koncila tako i iz pontifikata Ivana Pavla II. Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* Drugog vatikanskog koncila ističe Marijino mjesto u otajstvu Krista i otajstvu Crkve. Na taj način prikazuje kristocentričnost i eklezijalnost Marijina poslanja, ali i njezino posebno poslanje kao naše Majke. Rad se poziva i na učiteljstvo pape Ivana Pavla II. koji je, oslanjajući se na Koncil, govorio o Marijinu majčinskom poslanju, posebno u enciklici *Redemptoris Mater: Otkupiteljeva majka*.

Ključne riječi: Marijino majčinstvo, Majka Crkve, mariologija Drugog vatikanskog koncila, Ivan Pavao II.

Uvod

Marija iz Nazareta Majka je Isusova, ali i naša Majka. Ovo njezino majčinsko poslanje unutar Crkve na poseban je način istaknuto na početku i na kraju Ivanova evanđelja: svadba u Kani Galilejskoj (Iv 2,1-2) te Marijina prisutnost pod križem i Isusove riječi proglašenja njezina novog, duhovnog majčinstva (Iv 19,25-27).

Kršćanska je predaja tijekom dvotisućljetne povijesti svjedočila i živjela ovu stvarnost.¹ Drugi je vatikanski koncil u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* istaknuo Marijino mjesto u otajstvu Krista i otajstvu Crkve, ukazujući na povezanost kristocentričnosti i eklezijalnosti Marijina poslanja.² Pavao VI. u svome ju je govoru na sâm dan proglašenja *Lumen gentiuma* nazvao Majkom Crkve.

Papa Ivan Pavao II., koji je i sam sudjelovao na Drugom vatikanskom koncilu, na poseban je način, slijedeći nauk Koncila, u svojoj teološkoj misli istaknuo ovo Marijino majčinsko poslanje u Crkvi i u svijetu.

1. Eklezijalno obilježje poslanja Isusove Majke u Ivanovu evanđelju

Adalbert Rebić vidi Ivanov prikaz Marije na svadbi u Kani i pod križem njezina Sina (usp. Iv 2,1-12; 19,25-27) kao jedan okvir Isusova javnoga djelovanja.³ Marija je prisutna na početku Isusova očitovanja Izraelu te na kraju, kada to očitovanje doživljava svoj vrhunac kao eminentan čin u povijesti spasenja.

Za razliku od sinoptika, Ivan nigdje ne spominje osobno ime Marija nego ju imenuje Majkom Isusovom i ženom. »Činjenica da Ivan izbjegava spomenuti Isusovu majku po imenu 'Marija', ima teološki razlog: više nego za Marijino osobno ime on se zanima za nje-

1 Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb: Glas Koncila, 2016., 967-970. (dalje: KKC).

2 Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2008. (dalje: LG).

3 Usp. Adalbert REBIĆ, Svjedočanstvo Biblije o Mariji, u: *Bogoslovska smotra*, 41 (1971.) 2-3, 200; Adalbert REBIĆ, *Biblijsko-teološki pabirci o Isusu Kristu*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2005., 93-95.

zinu povijesnospasenjsku ulogu koju ovdje izražava riječima 'majka Isusova' i 'žena'.«⁴

1.1 Marijina prisutnost i majčinsko posredovanje na svadbi u Kani

Riječ je o prvome znamenju kojim Isus započinje svoje javno djelovanje. Treba konstatirati da je Isus bio pozvan na svadbu (εκκληθη), a s njime su došli i njegovi učenici, dok je Marija već na svadbi (ην). Sama nas ova distinkcija upućuje na razmišljanje.⁵ Ivan Dugandžić na to će reći »da u cijeloj toj sceni 'svjetlo pripovijedanja prvo pada na Isusovu majku'.«⁶ Ivan u evanđelju spominje Marijine riječi Isusu: »Vina nemaju!« (Iv 2,3). »Tako živom vjerom Ona se utječe Isusovoj moći, sigurna da će On učiniti ono što ga Ona potiho pita.«⁷

O Marijinoj će ulozi na svadbi u Kani Max Thurian reći da ona postaje »predstavica čovječanstva u potrebi i judaizma u njegovoj mesijanskoj nadi«, ⁸ u iščekivanju. Nakon Marijine intervencije slijede riječi njezina Sina: »Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj čas!« (Iv 2,4). Površno gledajući, ove nas Isusove riječi mogu zbuniti. Zašto se Isus svojoj Majci obraća sa »ženo«, a ne, primjeric, »mama«, »majko« ili »mati«? Ovdje se valja sjetiti starozavjetnoga obećanja žene (Post 3,15) i u tom kontekstu shvatiti ovaj Isusov izraz u obraćanju Mariji. Ona je zaista obećana žena koja je rodila Dijete, Isusa. »Imajući na pameti posvuda prisutno dublje, simboličko značenje u Ivanovu evanđelju, možemo taj naziv 'žena' shvatiti kao aluziju na 'novu Evu', novu ženu koja najavljuje novi

4 Adalbert REBIĆ, *Biblijsko-teološki pabirci o Isusu Kristu*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2005., 93.

5 Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Majka, Žena, Učenica*. Mjesto i uloga Isusove majke u Ivanovu evanđelju, u: *Bogoslovska smotra*, 75 (2005.) 1, 99.

6 Ivan DUGANDŽIĆ, *isto*, 99. Citat koji Dugandžić ovdje donosi vidi u: U. WILCKENS, *Der Sohn Gottes und seine Gemeinde*. Studien zur Theologie der Johanneischen Schriften (FRLANT 200), Göttingen, 2003., 149.

7 *La Sacra Bibbia*. Il Nuovo testamento commentato dal p. Marco M. Sales O.P., I, I quattro Evangelii = Gli Atti degli Apostoli, Torino, Libreria del Sacro Cuore – Tipografia Pontificia, 349, bilješka 3 (osobni prijevod).

8 Max THURIAN, *Maria Madre del Signore, immagine della Chiesa*, Brescia, ²1965., 150. Tekst citiran u: Aristide M. SERRA, *Maria a Cana e presso la Croce*, 56, bilješka 82 (osobni prijevod).

početak – za razliku od prve Eve koja je na početku grijeha, Marija je na početku milosti za sav svijet.«⁹

Blažena Djevica Marija zaista je tu na početku Isusova javnoga djelovanja kao »nova Eva«. Bibličar Aristide Serra ističe kako se u ovom slučaju trebamo prisjetiti da je u biblijsko-hebrejskom jeziku izraelski narod često predstavljen u slici jedne 'žene'. Stoga možemo razumjeti motiv zbog kojega Isus, govoreći Majci, koristi riječ 'žena'. Isus u svojoj Majci vidi personifikaciju antičkoga izraelskog naroda u punini vremena. Prema A. Serri, »mogli bismo reći da je nadimak 'Žena' Ivanova verzija Lukine teme „Marija, kći Sionska“. Luka i Ivan vide u Mariji personificirani simbol Izraela, usmjeren prema eshatološkom spasenju.«¹⁰

Ovo teološko mišljenje o Mariji kao personifikaciji židovskoga naroda možemo donekle staviti u korelaciju s Marijinim poslanjem nove Eve. Izraelski je narod od Boga dobio poslanje da u povijesti, u vremenu i prostoru, bude eshatološkim znakom spasenja za druge narode. Marija kao personifikacija Izraela biva također, analogno, eshatološki znak spasenja svijeta, i to na eminentan način. »Zapravo se u Isusovu oslovljavanju majke sa 'ženo' može prepoznati svečani prizvuk njezine buduće uloge kao majke Crkve.«¹¹

Nakon oslovljavanja Majke pojmom »ženo« Isus pita: »Što ja imam s tobom?« Ne dovodeći u pitanju Isusovu ljubav prema vlastitoj Majci, »Ovaj izraz može imati različita značenja i povezan je sa zadnjim retkom koji glasi: »Još nije došao moj čas!«, to jest njegovo proslavljenje Mukom¹² (Iv 7,30; 8,20; 12,23.27; 13,1; 17,1). U tom nas smislu Isus, uslišavajući Marijin apel, upućuje na čas konačnoga uzdignuća, na njegovu Pashu. Kada dođe taj čas, kada bude uzdignut na križu, onda će s njime biti ponovno i njegova Majka, »žena« – *nova Eva*.

Marija nakon Isusovih riječi govori poslužiteljima: »Što god vam rekne, učinite!« (Iv 2,5). Ove su riječi pokazatelj kako je Blaže-

9 Vlado KOŠIĆ, *Marija, Majka Sina Božjega*, 18.

10 Aristide M. SERRA, *Maria a Cana e presso la Croce*, 36 (osobni prijevod).

11 Ivan DUGANDŽIĆ, *Marija, Isusova Majka, u Novom zavjetu*, Međugorje, Informativni centar Mir Međugorje, 2008. 103.

12 Christian Paul CEROKE – EDS, *Mary, Blessed Virgin, I (in the Bible)*, u: *New Catholic Encyclopedia*, IX, Gale – Thomson Gale, Detroit – New York – San Diego, 2003., 246 (osobni prijevod).

na Djevica Marija »bila sigurna da će Isus uslišiti njezinu molitvu«. ¹³ Adalbert Rebić kaže: »Zaključimo, Ivan je očito Marijinim riječima 'Učinite sve što god vam rekne!' htio povezati 'znak' u Kani Galilejskoj sa sklapanjem Saveza. Kao što je Mojsije u sklapanju Saveza bio posrednik između Boga i naroda, tako je Marija ovdje posrednica između Isusa i novoga naroda Božjega.« ¹⁴ Slično razmišljajući kao i Rebić, Serra ¹⁵ će za posrednika reći: »Vidjeli smo zatim da posrednik u Starom zavjetu nije neutralna osoba. On, prije drugih, prijanja uz volju Božju. Jednako tako, vjerojatno je da na svadbi u Kani Marija prva disponira vlastitu dušu za prihvaćanje volje Sinovljeve i tako priopćava slugama svoje potpuno prepuštanje njemu. Izreka: 'Što god vam rekne, učinite' dakle znači: 'Što god on rekne, učinit ćemo.'« ¹⁶

Isus vodu pretvara u vino (usp. Iv 2,6-10). Bibličari nam predlažu da u ovome vinu ne gledamo samo obično vino nego i simboliku toga vina na koju nam evanđelist ukazuje. Ono označava Radostnu vijest i Novi zakon koji Isus donosi. ¹⁷ Zapravo, pravo novo Vino, nova Radosna vijest jest sâm Isus Krist.

Blažena Djevica Marija tako u Kani ima vrlo važnu ulogu: ona vodi prema Isusu Kristu, njezinu Sinu.

Tako u Kani Galilejskoj učini Isus prvo znamenje. Nakon toga siđe sa svojom Majkom, s braćom i sa svojim učenicima u Kafarnaum i ondje ostadoše nekoliko dana (usp. Iv 2,11-12). Marija i učenici formiraju mesijansku zajednicu, ujedinjenu u vjeri u Sina Božjega koji je upravo objavio svoju slavu. Marija je prisutna u ovoj crkvenoj zajednici za koju Isus kaže: 'Evo majke moje i braće moje; tko god vrši volju Oca kojega koji je na nebesima, taj mi je brat, sestra i majka'« (Mt 12,49 i paralele). ¹⁸ U Kani se tako očituje Marijino poslanje u Crkvi. Ona, koja je doprinijela porastu vjere učenika u njezina Sina Isusa (Iv 2,11: »te povjerovaše u njega njegovi učeni-

¹³ *La Sacra Bibbia*, 349, bilješka 5 (osobni prijevod).

¹⁴ Adalbert REBIĆ, *Biblijsko-teološki pabirci o Isusu Kristu*, 96.

¹⁵ Usp. Aristide M. SERRA, *Maria a Cana e presso la Croce*, 34-36.

¹⁶ *Isto*, 35 (osobni prijevod).

¹⁷ Usp. *Isto*, 38.

¹⁸ Max THURIAN, *Maria Madre del Signore, immagine della Chiesa*, 158; tekst citiran u: Aristide M. SERRA, *Maria a Cana e presso la Croce*, 72, bilješka 110 (osobni prijevod).

ci«), po svojem majčinskom apelu ima poslanje nove Eve – »žene« – Majke u Crkvi.¹⁹

Marija kod Ivana zatim ostaje u skrivenosti sve do trenutka kad je evanđelist prikazuje kao ženu i Majku podno Isusova križa.

1.2. »Ženo! Evo ti sina!« (Iv 19,25)

Od svih četiriju evanđelja jedino se u Ivanovu spominje Marija, Majka Isusova, pod Isusovim križem.²⁰ »Uz križ su Isusov stajale majka njegova, zatim sestra njegove majke, Marija Kleofina, i Marija Magdalena. Kad Isus vidje majku i kraj nje učenika kojega je ljubio, reče majci: 'Ženo! Evo ti sina!' Zatim reče učeniku: 'Evo ti majke!' I od toga časa uze je učenik k sebi.« (Iv 19,25-27).

Isusova prvotna namjera nije bila zbrinjavanje njegove Majke nego stavljanje učenika pod brigu i zaštitu Majke Marije.²¹ »Egzegeti ističu kako u Ivanovu evanđelju formula: "Vidi..., reče: 'Evo'..." znači predstavljanje nekoga pod novim vidom ili u novoj funkciji.«²²

Kao i u Kani Galilejskoj, Isus se svojoj Majci obraća sa »ženo«. S druge strane, ljubljenom se učeniku ne obraća nikakvim naslovom već samo: »Evo ti Majke!«. »Nije posrijedi samo sinovljeva briga za majku i prijateljska briga za učenika, već puno više. Slično kao u Kani, evanđelistu su i ovdje važni teološki razlozi. Ako se uzme u obzir da su gornje riječi izgovorene neposredno prije nego što će Isus izgovoriti svoju posljednju riječ 'dovršeno je' (r. 30), onda su one zasigurno čvrsto povezane s dovršenjem njegova poslanja što je započelo u Kani. Tako se u svjetlu tog prizora pod križem i tih riječi još više otkriva dublji smisao Marijine uloge na svadbi u Kani Galilejskoj kao i ljubljelog učenika na posljednjoj večeri. Dok Isusov govor o 'času' u Kani (2,4) još uvijek zvuči prilično zagonetno, on slavi posljednju večeru svjestan da je 'došao njegov čas' (13,1),

19 Usp. Domenico BERTETTO, *La Madonna oggi*. Sintesi Mariana attuale, Libreria Ateneo Salesiano, Roma, 1975., 260, 269 (osobni prijevod).

20 Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Marija, Isusova Majka, u Novom zavjetu*, 105.

21 Usp. Aristide M. SERRA, *Maria a Cana e presso la Croce*, 95.

22 Mate ZOVKIĆ, Majka Isusova u Ivanovu evanđelju i Otkrivenju, u: *Zbornik »Ancilla Domini – Službenica Gospodnja« u čast fra Pavla Melade*. Kačić – Zbornik Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja, XXXII-XXXIII, Gabrijel Jurišić Hrvatin – Petar Lubina (ur.), Split, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja – Hrvatski mariološki institut, 2000. – 2001., 136.

a na križu je taj čas 'dovršen' (19,28). Dakle i Isusova majka kao i ljubljani učenik spomenuti su u ključnim scenama Isusova mesijanskog poslanja, a pod križem su se našli zajedno i čuli riječ koja će ubuduće odrediti njihov međusobni odnos.«²³

Riječima: »Ženo! Evo ti sina!« i »Evo ti Majke!« Isus proglašava Marijino duhovno majčinstvo nad vjernicima. Ono što Marija već jest u Kani, to sad ovdje Isus eksplicitno obznanjuje. Izraz »ženo« aludira na prvu ženu i majku, Evu, a Marija je zapravo »nova Eva«, prava Majka svih živih (usp. Post 3,20).²⁴

Isus proglašava Marijino duhovno majčinstvo u odnosu na vjernike, a Ivan je pod križem prisutan kao ljubljani učenik – svjedok ove Isusove proklamacije te također kao duhovni sin koji prihvaća Učiteljevu Majku kao svoju Majku. No u njegovoj su osobi zastupljeni svi kršćani i šire – svi ljudi: on je predstavnik sve Marijine duhovne djece. Marijino je duhovno majčinstvo, pak, u dubokoj i nužnoj relaciji s njezinim Sinom i njegovom žrtvom na križu, s Pashalnim otajstvom.²⁵

Kristovo djelo otkupljenja ima univerzalnu narav, a prema tome i Marijino majčinstvo ima univerzalnu narav, proteže se na sve ljude koji to majčinstvo mogu prihvatiti, ali i ne prihvatiti, kao što je to slučaj i sa samim Kristovim djelom otkupljenja.

Evandeoski izvještaj svjedoči da je od toga časa učenik uze k sebi (usp. Iv 19,27). To je jedino mjesto gdje predmet prihvaćanja nije ni Krist, ni njegova riječ, ni njegovo svjedočanstvo, već njegova Majka.²⁶ Tako Ivanov izvještaj pruža svojevrsan biblijski temelj za Marijino poslanje Majke kršćana i Majke Crkve.

2. Blažena Djevica Marija u nauku Drugog vatikanskog koncila

Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.) posvetio je Blaženoj Djevici Mariji zadnje, osmo poglavlje u svojoj Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*. Za to je poglavlje sâm koncilski papa

23 Ivan DUGANDŽIĆ, *Marija, Isusova Majka, u Novom zavjetu*, 106.

24 Usp. Antun WEISSGERBER, »Evo ti Majke!«, 157, 174. Autor kaže da je paralela Eve i Marije – »nove Eve« prisutna već od prvih crkvenih otaca (sv. Irenej, sv. Justin).

25 Usp. *Isto*, 175.

26 Ivan DUGANDŽIĆ, *Marija, Isusova Majka, u Novom zavjetu*, 108.

Pavao VI. rekao da je taj tekst »vrhunac i kruna čitave konstitucije o Crkvi«. ²⁷ Osmo poglavlje konstitucije *Lumen gentium* nosi naslov *Blažena Djevica Marija Bogorodica u otajstvu Krista i Crkve*. ²⁸ »Sabor se opredijelio za mariologiju utemeljenu na Pismu i Predaji nastojeći u tom svjetlu vidjeti ulogu Majke Isusove u Crkvi.« ²⁹

2.1. Kristocentrična i eklezijalna mariologija Koncila

»O Mariji se ne može govoriti izdvojeno od Krista te se sav koncilski govor o njoj smješta u povijest spasenja, počevši od tipološkog iščitavanja Staroga zavjeta do Novoga zavjeta u kojemu je Marija zajedno s Isusom posvećena djelu spasenja i uključena u nj.« ³⁰

Tako se već u prvom odsjeku ovog mariološkoga poglavlja može iščitati kristocentričnost, a zatim i trinitarni naglasak (usp. LG 53). Temeljna mariološka paradigma jest *Theotokos*: Marija je Bogorodica, Majka Sina Božjega. »Ovaj pak naslov temelj je svim ostalim marijanskim naslovima i dogmama, koje su također najprije u službi vjere u Krista.« ³¹ Sâm taj temeljni Marijin naslov otkriva svoju usmjerenost prema Kristu jer, kako kaže Ratzinger, »ako se Mariju naziva Majkom Božjom, onda je to ponajprije izraz jedinstva Kristova božanstva i čovječtva«. ³² Kao Majka Božja, ona je u službi svoga božanskoga Sina (usp. LG 56).

27 Tomislav Janko ŠAGI-BUNIĆ, *Vrijeme suodgovornosti*. Prva knjiga, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1981., 309.

28 Ovo poglavlje podijeljeno je u pet odsjeka. Naslovi tih odsjeka jesu slijedeći: *I. Proslav* (brojevi 52-54), *II. Zadaća Blažene Djevice u poretku spasenja* (brojevi 55-59), *III. Blažena Djevica i Crkva* (brojevi 60-65), *IV. Štovanje Blažene Djevice u Crkvi* (brojevi 66-67), *V. Marija – znak sigurne nade i utjehe putujućem Božjem narodu* (brojevi 68-69).

29 Dinko ARAČIĆ, Uloga Karla Balića u izradi VIII. poglavlja »Lumen gentium«, 58.

30 Marija PEHAR, Koncilna mariologija u marijanskim propovijedima fra Bonaventure Duda: analiza i poticaji, 320.

31 Nedjeljka Valerija KOVAČ, Teološke odrednice mariologije Josepha Ratzingera/Benedikta XVI., u: *Crkva u svijetu*, 49 (2014.) 3, 286.

32 Joseph RATZINGER, *Kći sionska*. Marijanska pobožnost u Crkvi, Split: Verbum, 2008., 31; tekst citiran u: Nedjeljka Valerija KOVAČ, Teološke odrednice mariologije Josepha Ratzingera/Benedikta XVI., 286. U tom smislu ovdje možemo navesti i misli iz LG 65: »Razmišljajući na pobožan način o njoj i promatrajući je u svjetlu Riječi koja je postala Tijelom, Crkva sa strahopoštovanjem prodire dublje u vrhunsko otajstvo utjelovljenja te se sve više i više suobličuje sa svojim Zaručnikom.«

»Isus Krist je onaj koji u Duhu Svetom omogućuje i ostvaruje zajedništvo ljudi s Bogom jer je u svojoj osobi ostvario odnos između Boga i čovjeka.«³³ Središnji je dio mariološkoga poglavlja konstitucije *Lumen gentium*, kada je riječ o kristocentričnom prikazu Blažene Djevice Marije, svakako broj 60. U cijelom tom broju prikazuje se Kristovo posredništvo između Boga i čovjeka koje je relevantno i nužno za spasenje svakog ljudskog bića. Iz konteksta Kristova posredništva govori se zatim i o Marijinu majčinskome poslanju. U broju 62, u kojemu se govori o Marijinu majčinskome poslanju, opet se ističe i naglašava jedinstvenost Krista kao posrednika. »Univerzalnost Kristova spasenjskog posredništva utemeljena je prije svega u činjenici da je sve što postoji, stvoreno u njemu, po njemu i sve ide prema njemu.«³⁴

Možemo uvidjeti da je, polazeći od Svetoga pisma, Marija uvijek određena i usmjerena prema otajstvu njezina Sina. Marija je prikazana, dakle, u kontekstu povijesti spasenja. Koncil potvrđuje da dok častimo Mariju, ona nas upućuje prema Kristu (usp. LG 65).

Druga je odrednica koncilske mariologije njezin eklezijalni okvir.³⁵ »Smještajući mariologiju unutar ekleziologije, Mariju se promatra kao članicu Crkve.«³⁶ Ona je i u *Crkvi* i *uzor Crkvi*.³⁷ O relaciji između Marije i Crkve govori se posebno u trećem odsjeku ovoga poglavlja pod naslovom *Blažena Djevica i Crkva*.³⁸ Pozivajući se na svetog Ambrozija, Koncil ističe da je Marija i »pralik Crkve« (LG 63). Marija »utjelovljuje Crkvu siromašnih, Crkvu koja kao malena službenica hodi kroz povijest i upravo tako izražava otajstvo Božjeg obećanja i blizine. Marija utjelovljuje Crkvu koja proizlazi iz Izrae-

33 Nela GAŠPAR, »Communio teologija« Drugoga vatikanskoga koncila kao polazište i temelj sinodalnosti, u: *Bogoslovska smotra*, 86 (2016.) 2, 339.

34 Nela Veronika GAŠPAR, *Teološki govor o Duhu Božjem*. Od vječnosti do čovječnosti, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2012., 186.

35 Usp. Marija PEHAR, *Koncilska mariologija u marijanskim propovijedima fra Bonaventure Duda: analiza i poticaji*, 317, 328, 331.

36 *Isto*, 320.

37 Usp. Jean GALOT, *Mariologija*, Bog i žena. Marija u spasenjskom djelu, Đakovo, Karitativni fond UPT, 2001., 372-373.

38 Usp. LG 60-65.

lova korijena i koja na teškom putovanju svojim povijesnim putom donosi svijetu nadu od koje čovječanstvo neopazice živi.«³⁹

Marijino majčinstvo i djevičanstvo uzor je majčinstvu i djevičanstvu same Crkve (usp. LG 63). Joseph Ratzinger će za uvrštavanje nacрта o Mariji kao jednoga poglavlja unutar konstitucije o Crkvi pozitivno reći: »ako se na ovaj način 'mariologiju' uklopi u 'ekleziologiju' to će značiti da je u promišljanje o Crkvi uključena i *ecclesia caelestis*, proslavljena Crkva, te da je time ojačan kako eshatološki, tako i duhovni pogled na Crkvu.«⁴⁰ Blažena Djevica Marija jedini je član Crkve koji je već proslavljen tijelom i dušom, dok će ostali tu stvarnost doživjeti tek paruzijom (usp. LG 68). »Upirući prstom u Mariju koja je i sama dio Crkve, a istovremeno Mariju koja je već prispjela u nebesku slavu, vjernicima se pred oči stavlja ostvariv uzor nasljedovanja, pokazujući im pritom zemaljski put rasta vjere i svetosti kojemu je nebo i nebesko zajedništvo života s Bogom poziv i otvorena mogućnost.«⁴¹

Iz svega priloženoga možemo zaključiti kako je Marijina osoba jedinstvena i posebna te da je s punim pravom mariologija posebna disciplina unutar dogmatske teologije. Sama je mariologija, dakle, »vrlo kompleksna teološka grana koja traži komplementarnost egzegeze, biblijske teologije, cjelokupne dogmatike, napose kristologije, ekleziologije, nauka o milosti, eshatologije i antropologije, pa sve do liturgike, duhovnosti i pastoralne teologije.«⁴²

2.2. Drugi vatikanski koncil o Marijinu majčinskome poslanju

Upravo svojim majčinskim djelovanjem Marija upućuje na svoga Sina, a kao najsavršeniji član Božjega naroda, ona taj isti narod prati kao Majka (usp. LG 53). Koncil govori o Marijinu majčinskome poslanju kada ju naziva »majkom udova (Kristovih)« jer je ona s ljubavlju sudjelovala u njihovu duhovnom rađanju i prati ih

39 Joseph RATZINGER, *Koncil na putu*. Osvrt na drugo zasjedanje, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2008., 48.

40 Joseph RATZINGER, *Koncil na putu*, 48.

41 Marija PEHAR, *Koncilna mariologija u marijanskim propovijedima fra Bonaventure Duda: analiza i poticaji*, 320. O tome je riječ u LG 65.

42 Marija PEHAR, *Koncilna mariologija u marijanskim propovijedima fra Bonaventure Duda: analiza i poticaji*, 338.

na njihovu putu (usp. LG 53). Broj 58 konstitucije *Lumen gentium* donosi prizor podno Isusova križa i Isusove riječi kojima je Mariju dao Ivanu za Majku. »Time što je Krista začela, rodila, hranila, u hramu Ocu prikazala te sa svojim na križu umirućim Sinom supatila, ona je na sasvim osobit način, radi obnavljanja nadnaravnoga života duša, poslušnošću, vjerom, nadom i žarkom ljubavlju surađivala u Spasiteljevu djelu. Na temelju toga postala nam je majkom u redu milosti.« (LG 61).

U 62. broju ovoga mariološkoga poglavlja nalazi se, možemo tako reći, temeljni tekst koncilskoga nauka o Marijinu majčinskom poslanju. Stoga ga donosimo u cijelosti: »U tom, pak, poretku milosti Marijino majčinstvo neprekidno traje, od pristanka što ga je pri navještenju odano dala i koji je pod križem nepokolebljivo održala, pa sve do trajne savršenosti sviju izabranih. Na nebo uznesena, ona naima nije na pustila tu svoju spasonosnu zadaću, nego nam svojim mnogostrukim zagovorom i dalje nastavlja pribavljati darove vječnoga spasenja. Svojom majčinskom ljubavlju ona se skrbi za braću svojega Sina koja još putuju te se nalaze u pogiblima i tjeskobama, dok ne budu dovedena u sretnu domovinu. Zbog toga se Blažena Djevica zaziva u Crkvi naslovima Odvjetnice, Braniteljice, Pomoćnice i Posrednice. No to se shvaća tako da niti što oduzima niti što nadodaje dostojanstvu i djelotvornosti Krista, jedinoga Posrednika. Nijedan se, naima, stvor nikada ne može staviti na istu razinu s utjelovljenom Riječi i Otkupiteljem, ali kao što službenici i vjerni narod na različite načine imaju udjela u Kristovu svećeništvu i kao što se jedna Božja dobrota na različite načine stvarno razlijeva u stvorove, tako i jedino Otkupiteljevo posredništvo ne isključuje, nego pobuđuje kod stvorova raznovrsnu suradnju koja ima udjela u jedinom izvoru. Crkva se ne ustručava priznati takvu Marijinu podređenu zadaću, stalno je iskusi i preporučuje srcu vjernika da se potpomognuti tom majčinskom pomoći prisnije privinu uz Posrednika i Spasitelja.«

Za Mariju se, nadalje, kaže da je svijetu dala Krista koji je prvorođenac »među mnogom braćom (usp. Rim 8,29), tj. među vjericima, u čijem rađanju i odgajanju ona surađuje majčinskom lju-

bavlju« (LG 63). Zanimljivo je primijetiti da se u ovome poglavlju spominje i Marijina suradnja s njezinim Sinom koja je bila u prošlosti te također i Marijina sadašnja suradnja u Božjem planu spasenja duša. Ova suradnja u prošlosti, a misli se na onu prije Spasiteljeve muke, smrti i uskrsnuća, bila je majčinska suradnja na objektivnom planu spasenja dok je, pak, sadašnja suradnja, majčinska suradnja na subjektivnom planu spasenja svakoga vjernika, ali i trenutne zajednice vjernikâ – Crkve.⁴³

Također bismo mogli upravo navedenome koncilskome tekstu o Marijinoj majčinskoj suradnji »u rađanju i odgajanju« vjernika nadodati misli Jeana Galota da »u materinstvu nadnaravnog reda, Marija doprinosi saopćavanju nadnaravnog života koji izvire iz Boga i koji je čovječanstvo dobilo Kristovom žrtvom. Na tome priopćavanju Marija stvarno materinski surađuje, tako da na krštenju onaj koji postaje Očevo dijete postaje isto tako i njezino dijete.«⁴⁴

U četvrtom odsjeku ovoga poglavlja riječ je o odgovoru vjernika Mariji, tj. drugim riječima, o štovanju Marije. »Crkva s pravom posebnim štovanjem časti Mariju kao presvetu Majku Božju koja je sudjelovala u Kristovim otajstvima i koja je po Božjoj milosti, poslije Sina, uzvišena ponad svih anđela i ljudi (LG 66)«. I u tom odsjeku možemo iščitati Marijino majčinsko poslanje (usp. LG 67).

U zaključnom broju ovoga poglavlja i općenito ove dogmatske konstitucije donosi se sažeto svrha majčinskoga poslanja Blažene Djevice Marije dok se vjernicima upućuje poticaj na pobožnost i sinovsku odanost prema njoj. Spomenuti tekst donosimo u cijelosti: »Neka svi Kristovi vjernici upućuju usrdne prošnje Majci Božjoj i Majci ljudi da ona, koja je svojim molitvama bila prisutna u početcima Crkve, i sada, kada je na nebu uzvišena ponad svih svetih i svih anđela, bude u zajednici sa svima svetima trajnom zagovornicom kod svoga Sina, dok se sve obitelji naroda – bilo one koje se diče kršćanskim imenom bilo one koje još ne znaju za svojega Spasitelja – sretno ne saberu u miru i slozi u jedan Božji narod, na slavu Presvetoga i nerazdijeljenoga Trojstva« (LG 69).

43 Usp. Jean GALOT, *Mariologija*, 366.

44 Jean GALOT, 400.

Dana 21. studenog 1964. godine, kada je izdana Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* u kojoj je sadržan nauk ovoga Koncila o Mariji, papa Pavao VI. održao je govor u kojemu je izričito Mariju nazvao »Majkom Crkve« sljedećim riječima: »Zato na slavu Blažene Djevice i nama na utjehu proglašavamo svetu Mariju Majkom Crkve, tj. svega naroda kršćanskoga, bilo vjernika bilo pastira, koji je zovu preljubaznom Majkom, i utvrđujemo da će ovim naslovom sav kršćanski narod ubuduće još više priznavati počasti Majci Božjoj i upravljati joj molbe.«⁴⁵

Ovaj Papin čin i proglas, dakako, nije izjava *ex cathedra*, ali je svakako važan i dojmljiv jer je proglašen od strane Pape u neredovitoj situaciji, tj. na zaključenju jedne sjednice općega koncila Crkve pred svim koncilskim ocima, a upravo na isti dan kad je potvrđen nauk Koncila o Blaženoj Djevici Mariji.⁴⁶

Dvije i pol godine nakon ovoga proglasa isti je blaženi papa Pavao VI. dana 13. svibnja 1967. godine, tj. na pedesetu obljetnicu prvoga ukazanja Blažene Djevice Marije u portugalskoj Fatimi, izdao apostolsku pobudnicu *Signum magnum* u kojoj je naglasio dvije istine o Mariji za koje kaže da su »vrlo važne za obnovu kršćanskoga života«⁴⁷ te ih je stavio na srce svakome pastiru i vjerniku: Marija je Majka Crkve i pozvani smo nasljedovati Marijine kreposti.⁴⁸ Tako je u ovoj apostolskoj pobudnici Papa na neki način naglasio naslov »Majka Crkve« i Marijino majčinsko poslanje te mu dao na važnosti rekavši kako je to »jedna utješna istina, koja po slobodnom pristanku najmudrijega Boga čini sastavni dio otajstva ljudskog spasenja, stoga ona treba biti vjerom prihvaćena od strane svih kršćana«.⁴⁹ Pavao VI. istaknuo je kako je »očigledno da Marijino duhovno majčinstvo nadilazi prostor i vrijeme te da pripada sveopćoj povijesti Crkve jer

45 PAVAO VI., br. 30, u: https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/speeches/1964/documents/hf_p-vi_spe_19641121_conclusions-iii-sessions.html (pristupljeno 31. VII. 2017., osobni prijevod).

46 Usp. Luigi CIAPPI, Marija „Majka Crkve“, 554.

47 PAVAO VI., *Signum magnum*. Esortazione apostolica di Sua Santità sulla necessità di venerare e imitare la Beata Vergine Maria, Madre della Chiesa ed esempio di tutte le virtù (13. V. 1967.), u: http://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19670513_signum-magnum.html (pristupljeno 9. VIII. 2017.), dalje: SM (osobni prijevod).

48 Usp. SM.

49 *Isto* (osobni prijevod).

je ona [Marija] svojom majčinskom podrškom bila uvijek prisutna uz nju [Crkvu].«.⁵⁰

Uz apostolsku je pobudnicu *Signum magnum* Pavao VI. naslov »Majka Crkve« spomenuo i u svojoj *Ispovijesti vjere naroda Božjega*, a tu izjavu citira i sam *Katekizam Katoličke Crkve*⁵¹ koji je izdan za vrijeme pontifikata pape Ivana Pavla II. kojemu ćemo više pozornosti posvetiti u sljedećem poglavlju.

3. Marija – Isusova i naša Majka kod pape Ivana Pavla II.

Teološko promišljanje pape Ivana Pavla II. o Mariji i njezinoj majčinskoj prisutnosti ne možemo odvojiti od njegovog osobnog svedočanstva o svom odnosu prema Isusovoj i našoj Majci. Zbog mnoštva Papinih marioloških iskaza osvrnut ćemo se samo na nekoliko Papinih dokumenata i misli, dajući tako sažet prikaz spomenute materije, svjesni kako bi za jedan cjelovit i sveobuhvatan prikaz spomenute teme bio potreban istraživački rad širega opsega.

Već je drugi dan nakon izbora za papu Ivan Pavao II. u svojoj radijskoj poruci *Urbi et orbi* govorio i o Mariji opisujući je kao onu koja »stalno živi i djeluje kao Majka u otajstvu Krista i Crkve«.⁵² U ovim riječima možemo iščitati naslov osmog poglavlja konstitucije *Lumen gentium* te primijetiti kako se u svome govoru *Mariji* i govoru *o Mariji* Ivan Pavao II. temeljno oslanja i na nauk Drugoga vatikanskog koncila.

U Papinoj marijanskoj enciklici *Redemptoris Mater* također nailazimo na oslanjanje na nauk Drugoga vatikanskog koncila.⁵³ Ona je temelj za ovo poglavlje u kojemu donosimo kratku sintezu Marijina majčinskoga poslanja prema nauku Drugog vatikanskog koncila u teološkoj misli pape Ivana Pavla II. Uz prikaz enciklike *Redemptoris Mater* osvrnut ćemo se posebno i na nekoliko Papinih

⁵⁰ Isto (osobni prijevod).

⁵¹ Usp. KKC 975. *Katekizam* kao izvor ovog citata navodi sljedeće: PAVAO VI., *Sollemnis professio fidei*, 15: AAS 60 (1968.), 439.

⁵² IVAN PAVAO II., br. 5, u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1978/documents/hf_jp-ii_spe_19781017_primo-radiomessaggio.html (pristupljeno 9. VIII. 2017., osobni prijevod).

⁵³ Usp. IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater – Otkupiteljeva Majka* (25. III. 1987.), Zagreb: Kršćanska sadašnjost, ²1994., br. 2 (dalje: RM).

kateheza s njegovih općih audijencija na temu Marijine majčinske uloge. Naime, od 1995. do 1997. godine papa Ivan Pavao II. održao je skoro sedamdeset kateheza u kojima je progovorio o Blaženoj Djevici Mariji, o njezinoj prisutnosti i ulozi u Crkvi te o vjeri Crkve o Mariji.⁵⁴ »Marijanske kateheze Ivana Pavla II. jedan su pastoralno sustavan tekst koji obuhvaća sveukupnost marioloških pitanja.«⁵⁵

3.1. Marija – Otkupiteljeva Majka i Majka Crkve

Na početku svoje marijanske enciklike *Redemptoris Mater* Papa citira poslanicu Gal 4,4-6 i ističe kako želi, slijedeći misli apostola Pavla,⁵⁶ »započeti svoje razmišljanje o značenju koje ima Marija u otajstvu Kristovu te o njezinoj djelotvornoj i primjernoj prisutnosti u životu Crkve.«⁵⁷ Upravo u tim riječima apostola Pavla Marija biva spomenuta u kontekstu utjelovljenja Sina Božjega, njegova poslanja te dara Duha Svetoga vjernicima. Marija je u čvrstoj vezi sa svojim sinom Isusom. Papa će upotrijebiti poznatu koncilsku misao kako »Otajstvo čovjeka stvarno postaje jasnim jedino u otajstvu utjelovljene Riječi«⁵⁸ te da to isto na poseban i jedinstven način vrijedi i za Blaženu Djevicu Mariju.⁵⁹ »Samo u *Kristovu misteriju* postaje posve jasan *njezin misterij*.«⁶⁰

U tom smislu uz klasičnu misao *per Mariam ad Jesum – od Marije k Isusu*, postoji i druga: *per Jesum ad Mariam – od Isusa k Mariji*. Polazeći od Isusova otajstva, pravilno i potpuno shvaćamo

54 Usp. Salvatore M. PERRELLA, Giovanni Paolo II "Doctor Marialis" del nostro tempo, 25., u: <http://www.culturamariana.com/sabati/pdf/20-03-2010.pdf> (pristupljeno 22. II. 2017.).

55 Karol KLAUZA, I tratti fondamentali della mariologia nele "Catechesi mariane", u: POLSKIE TOWARZYSTWO MARIOLOGICZNE (ASSOCIAZIONE MARIOLOGICA POLACCA), *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, Teofil Siudy (ur.), Città del Vaticano: Pontificia Academia Mariana Internationalis, 2007., 270 (osobni prijevod).

56 »A kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložen da podložnike Zakona otkupi te primimo posinstvo. A budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: 'Abba! Oče!'« *Gal* 4, 4–6.

57 RM 1.

58 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 22, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

59 Usp. RM 4.

60 *Isto* 4.

jedinstvenost Marijina otajstva.⁶¹ Značenje je ove misli *per Jesum ad Mariam* jednostavno objasnio Karol Wojtyła još kao krakovski nadbiskup u jednoj homiliji: »Smjer naše pobožnosti, jednako kao i kod zaručnika u Kani Galilejskoj, vodi nas od Marije prema Kristu. Poznavanje Marije, međutim, poznavanje njezina otajstva, teologija Majke Božje, ima početak u otajstvu Krista. Ako počnemo od ovog otajstva, onda ćemo nju potpunije poznavati.«⁶²

Ivan Pavao II., dakle, u enciklici *Redemptoris Mater* prikazuje Mariju u otajstvu Krista na način da je ona od vječnosti izabrana od Oca i Sina za Majku toga istoga utjelovljenoga Sina te da je u tome njezino jedinstveno mjesto u povijesti spasenja. Dakle, istina o Mariji da je *Theotokos*, Bogorodica – Majka Božja, ostaje temeljna mariološka paradigma.⁶³ »Zbog te temeljne činjenice što je ona bila Majka Sina Božjega, ona je od samoga početka savršeno otvorena osobi Krista, svem njegovom djelovanju, svem njegovom poslanju.«⁶⁴ To se posebno vidi na dvama svetopisamskim mjestima koje smo obradili već u prvome poglavlju te koja ćemo ponovno iznijeti, ali sada iz perspektive kako ih vidi i tumači sveti Ivan Pavao II.

3.1.1. O Mariji u Kani i na Kalvariji

O Marijinoj prisutnosti i ulozi na svadbi u Kani Galilejskoj (usp. Iv 2,1-12) Ivan Pavao II. kaže kako ona ondje ostvaruje svoju posredničku ulogu preko zagovora. Marija »*nastupa kao posrednica i to ne kao neka strankinja nego kao majka* svjesna da upravo kao takva može dapače 'ima pravo' predočiti Sinu potrebe ljudi«. ⁶⁵ Papa navodi kako se u Kani ostvaruje »Marijina briga za ljude« i da je tu posrijedi »novo materinstvo po duhu«. U jednom je nagovoru bogo-

61 Usp. Bogusław KOCHANIEWICZ, *La via mariana polacca e la mariologia di Giovanni Paolo II*, u: POLSKIE TOWARZYSTWO MARIOLOGICZNE (ASSOCIAZIONE MARIOLOGICA POLACCA), *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, Teofil Siudy (ur.), Pontificia Academia Mariana Internationalis, Città del Vaticano, 2007., 34.

62 KAROL WOJTYŁA, *Homilia do pisarzy i artystów katolickich* (= *Omelia agli scrittori e agli artisti cattolici*), Jasna Góra, 13 września 1977, in: IDEM, *Oto Matka twoja*, p. 321., tekst citiran u: Bogusław KOCHANIEWICZ, *La via mariana polacca e la mariologia di Giovanni Paolo II*, 34., (osobni prijevod).

63 Usp. RM 8–9.

64 *Isto* 39.

65 *Isto*, 21.

slovima u Rimu Ivan Pavao II. za ovu evanđeosku zgodu rekao da su zaručnici imali povjerenja u Mariju jer su osjetili da će im pomoći kao Majka.⁶⁶

Papa u enciklici *Redemptoris Mater* za ovu zgodu zaključuje »da na ovoj stranici Ivanova evanđelja susrećemo kao neku prvu pojavu istine o Marijinoj majčinskoj brižljivosti«. ⁶⁷ Marijinu majčinsku prisutnost u Kani Papa povezuje s njezinom prisutnošću podno križa u bolnom času Isusove žrtve.⁶⁸

Citirajući misao apostola Pavla (»Božji smo suradnici«, 1 Kor 3,9), Papa potvrđuje mogućnost ljudske suradnje s Bogom koju vjernici, pak, ostvaruju nakon Kristove žrtve na križu. S druge strane, Marija je za vrijeme svoga zemaljskoga života, kao suradnica svoga Sina, ostvarila tu suradnju na jedino njoj svojstven i jedinstven način.⁶⁹ Ona je, naime, bila prisutna pod križem i »samo je ona na ovaj način bila pridružena otkupiteljskom prinosu koji je zaslužio spasenje svih ljudi. U zajedništvu s Kristom te podređena njemu, ona je surađivala za dobivanje milosti spasenja cijeloga čovječanstva«. ⁷⁰

Ivan Pavao II. u ovom izvješću Marijine prisutnosti podno križa te u Spasiteljevim riječima Majci i ljubljenom učeniku (usp. Iv 19,25-27) vidi Mariju kao duhovnu Majku svakoga kršćanina. Ističe i naziv »ženo« koji evanđelist Ivan zapisuje u izvješću sa svadbe u Kani i s Kalvarije te kaže kako je novom Adamu – Kristu pridružena i nova Eva – Marija. »Podno križa započinje ona *izvanredna povjera čovjeka Majci Kristovoj* koja je u povijesti Crkve bila prakticirana i izražavana na više načina.« ⁷¹ Papa će reći kako riječi povjeravanja »određuju *Marijino mjesto u životu Kristovih učenika* i izražavaju, kao što već rekoh, njezino novo materinstvo kao Majke Otkupiteljeve: duhovno materinstvo koje je nastalo u dubinama vazmenog otajstva Otkupitelja svijeta«. ⁷²

66 Usp. IVAN PAVAO II., Dal discorso del 12 febbraio 1983 alla comunità del Seminario Romano Maggiore (esclusi ultimi due paragrafi), u: ISTI, *Totus tuus*. Il Magistero mariano di Giovanni Paolo II, Arthur Burton Calkins (ur.), Siena, Edizioni Cantagalli, 2006., 163.

67 RM 22.

68 Usp. *Isto*, 23. Usp. Antun WEISSGERBER, »*Evo ti Majke!*«, 158.

69 Usp. IVAN PAVAO II., Udienza generale del 9 aprile 1997, br. 1-2, u: ISTI, *Totus tuus*, 217-218.

70 IVAN PAVAO II., br. 2, u: ISTI, *Totus tuus*, 217 (osobni prijevod).

71 RM 45.

72 RM 44.

Papa povezuje Marijino duhovno majčinstvo s njezinim majčinstvom prema Kristu, tj. ovo drugo uvjet je onoga prvog, a zanimljivo primjećuje da je Bog zamislio Marijino duhovno majčinstvo u jednoj univerzalnoj odrednici, tj. da se odnosi na sve ljude, ali da se ta univerzalnost očituje tek pod križem, za vrijeme Kristove žrtve na križu koja je univerzalnoga karaktera, tj. kojom svi ljudi dobivaju milost spasenja i sve ostale milosti. »Njezino materinsko posredovanje, ukoliko je sluškinja Gospodnja, doseglo je po otkupiteljskoj smrti njezina Sina sveopću dimenziju, budući da to otkupiteljsko djelo obuhvaća sve ljude.«⁷³ U tom je smislu jasno da je Marijino duhovno majčinstvo u nužnoj vezi s Kristovim otajstvom te da svoju učinkovitost prima od njega.

Papa Ivan Pavao II. u vezi s Marijinom prisutnošću na Kalvariji spominje da je uz nju prisutan i ljubljeni učenik kojemu je ona bila povjerena kao Majka. Spominjući ljubljenog učenika, Papa radi poveznicu između posljednje večere i ovoga trenutka na križu te kaže: »U tijeku posljednje večere 'učenik kojega je Isus ljubio' poslušao je Učiteljevu zapovijed: 'Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio!' (Iv 15,12) i, privijajući glavu uz Gospodinova prsa, primio je od njega poseban znak ljubavi. Takva iskustva pripremila su ga da u Isusovim riječima bolje uoči poziv na prihvaćanje one koja mu je darovana kao majka i da je ljubi kao On, sinovskim žarom.«⁷⁴ Dok govori o ovom važnom događaju pod križem, Papa će u jednoj drugoj katezezi reći da »Ivan u svome evanđelju riječima 'nakon toga, kako je Isus znao da je sve dovršeno...' (Iv 19,28) kao da želi podcrtati kako je svoju žrtvu On priveo do kraja povjeravanjem Majke Ivanu i, u njemu, svim ljudima, kojima ona postaje Majkom u djelu spasenja.«⁷⁵

Ivan Pavao II. kaže da je, poput Isusa, i Marija prošla određenu *kenosu*. »Podno križa Marija sudjeluje po vjeri u zastrašujućem otajstvu ove oplijene. To je bez sumnje najdublja '*kenosa*' vjere u po-

73 RM 40. Vidi: IVAN PAVAO II., Udienna generale del 7 maggio 1997, br. 1; u: ISTI, *Totus tuus*, 332, i Udienna generale del 23 aprile 1997, br. 2; u: ISTI, *Totus tuus*, 295 (osobni prijevod).

74 IVAN PAVAO II., Udienna generale del 7 maggio 1997, br. 1, u: ISTI, *Totus tuus*, 332 (osobni prijevod).

75 IVAN PAVAO II., Udienna generale del 23 aprile 1997, br. 2, u: ISTI, *Totus tuus*, 295 (osobni prijevod).

vijesti čovječanstva. Po vjeri majka sudjeluje u otkupiteljskoj smrti Sina. No – za razliku od vjere Isusovih učenika koji su pobjegli – ta je vjera bila mnogo prosvjetljenija.«⁷⁶ U trenutku velike boli ona prima poslanje biti Majkom svih kršćana.

3.1.2. Majka Crkve i duhovno materinstvo

Naslov »Majka Crkve« nalazimo u propovijedima pape Ivana Pavla II. dok je još bio Karol Wojtyła, krakovski nadbiskup.⁷⁷ Spomenuo ga je u svojoj enciklici *Redemptoris Mater* podsjećajući čitatelje na proglas toga naslova od strane pape Pavla VI. godine 1964. Papa u tom istom broju enciklike kaže da je Marija »prisutna u Crkvi kao Kristova majka, a ujedno i Majka koju je Krist, u otajstvu otkupljenja, dao čovjeku u osobi Ivana apostola.«⁷⁸

Govoreći u katehezi na jednoj općoj audijenciji o ovome naslovu »Majka Crkve«, Ivan Pavao II. ukazao je i na temelje toga naslova iz patrističkoga doba kao i srednjovjekovlja.⁷⁹ Tumačeći sam, pak, ovu Marijinu majčinsku prisutnost u otajstvu Crkve, Papa će reći da je Marija »neraskidivo povezana s misterijem Kristovim pa je stoga povezana i s misterijem Crkve«. ⁸⁰ Marijino majčinstvo nad Crkvom ima i svoje utemeljenje u Božjoj volji: »Po vječnoj odluci Providnosti Marijino se materinstvo mora proširiti na Crkvu, kako to tvrde mnogi glasovi crkvene Predaje za koje je Marijino materinstvo prema Crkvi odraz i nastavak njezina materinstva prema Božjem Sinu.«⁸¹

Jasno je da se majčinstvo ostvaruje preko čina majke kao osobe. No kada govori o Marijinoj majčinskoj suradnji s njezinim Si-

⁷⁶ RM 18.

⁷⁷ Usp. Bogusław KOCHANIEWICZ, *La via mariana polacca e la mariologia di Giovanni Paolo II*, 6.

⁷⁸ *Isto* 47.

⁷⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Udienza generale del 17 settembre 1997*, br. 4; u: ISTI, *Totus tuus*, 279. Tako je spomenuo svetog Ireneja koji kaže da je Marija »postala uzrok Spasenja za cijeli ljudski rod« te svetog Ambrozija koji navodi da je »jedna Djevica rodila Spasenje svijeta, jedna je Djevica dala život svim stvarima«. Od srednjovjekovnih autora, primjerice, Ivan Pavao II. naveo je svetoga Anzelma i njegove riječi kojima se »obraća Mariji: 'Ti si majka opravdanja i opravdanih, majka pomirenja i pomirenih, majka spasenja i spašenih'.«

⁸⁰ RM 27.

⁸¹ *Isto*, 24.

nom, Ivan Pavao II. kaže da se ta suradnja »ostvarila (...) po njezinim činima«,⁸² ali ne samo po njima nego i po »njezinim trpljenjima«. Marijina je suradnja, dakle, prožeta ljubavlju i trpljenjem koje se prikazuje za spasenje duša. Papa zatim govori o tome kako je Marijino majčinstvo doživjelo »izvanrednu pretvorbu, sve se više ispunjujući 'gorućom ljubavi' prema svima onima kojih se ticalo Kristovo poslanje«.⁸³

Možemo, dakle, govoriti o jednom djelotvornom i majčinskom utjecaju Blažene Djevice Marije na život duša. »Ovaj spasonosni 'utjecaj' podržava Duh Sveti: kao što je on osjenio Djevicu Mariju davši joj početak bogomaterinstva tako je i dalje neprestano podržava u njezinoj brizi prema braći njezina Sina.«⁸⁴ Ovom mišlju Ivan Pavao II. ponovno potvrđuje da sam Bog želi ovu Marijinu majčinsku suradnju i brigu za dobro duša.

Ivan Pavao II. poznat je i po personalizmu. Taj pristup nalazimo i u razmišljanju o Marijinoj majčinskoj prisutnosti u Crkvi. Papa kaže da samo majčinstvo općenito uvijek ima u sebi personalistički pristup. »U tom svjetlu bolje razumijemo zašto je u oporuci Kristovoj na Golgoti novo materinstvo njegove majke bilo izraženo u singularu, u odnosu na jednoga čovjeka: 'Evo ti sina!'«⁸⁵

S jedne strane Papa naglašava personalnu dimenziju ovoga Marijina duhovnoga majčinstva, a s druge strane ističe i potvrđuje opravdanost naslova „Majka Crkve“. Sasvim je normalno da Marija svako svoje dijete ljubi pojedinačnom ljubavlju te da istovremeno majčinski ljubi i svu svoju djecu zajedno, okupljenu u zajednici Crkve. »Ona koja je prepoznata kao majka Spasenja, života i milosti, majka spašenih i majka živućih, dobrim je razlogom proglašena Majkom Crkve.«⁸⁶

Papa će u enciklici *Redemptoris Mater* reći kako Marijino »materinstvo ostaje u Crkvi kao materinsko posredništvo.«⁸⁷ Mari-

82 *Isto*, 39.

83 *Isto*, 39.

84 *Isto*, 38.

85 *Isto*, 45.

86 IVAN PAVAO II., Udienna generale del 17 settembre 1997, br. 5; u: ISTI, *Totus tuus*, 279 (osobni prijevod).

87 RM 40.

ja svoju majčinsku ulogu i poslanje obavlja kao posrednica. »Papa osobito insistira da se Marijino posredništvo naziva majčinskim, jer sav njezin zagovor i posredništvo proizlaze iz njezine majčinske uloge.«⁸⁸

U jednoj katehezi s opće audijencije Papa, navodeći misli svetoga apostola Pavla Timoteju (usp. 1 Tim 2,5-6), kaže da ovaj svetopisamski odlomak ne niječe mogućnost da i stvorenja mogu surađivati kao »podređeni posrednici« uz Isusa kao jedinoga posrednika između Boga i čovjeka. Neprihvatljiva bi, pak, smatra apostol Pavao, bila ona posredništva koja bi se smatrala »autonomnim ili konkurentnim« u odnosu na Kristovo posredništvo. Marijino majčinsko posredništvo pripada podređenim posredništvima te možemo zaključiti da je njezino posredništvo najviši oblik ovih podređenih posredništva te, ujedno, nedostižan uzor svim tim ostalim posredništvima.⁸⁹

Ivan Pavao II. ponavlja koncilski nauk o vezi između Kristova posredništva i Marijina majčinskoga posredništva. »Naučavanje Drugog vatikanskog sabora predstavlja istinu o Marijinu posredništvu kao *suradničko učestvovanje na jednom jedinom izvoru, a taj je izvor posredništvo samoga Krista*.«⁹⁰ Papa Marijino majčinsko posredovanje naziva posebnim, izvanrednim i suradničkim te utemeljenim na njezinu bogomajčinstvu i na činjenici da je »puna milosti«. »Kao majčinska posrednica, Marija predstavlja Kristu naše želje, naše molitve, te nam prenosi božanske darove, neprestano nas zagovarajući.«⁹¹

Ivan Pavao II., radeći poveznicu između Marije i Crkve, zaključuje da »Crkva izobilno *crpi* iz ove suradnje, odnosno iz materinskog posredništva Marijina«. ⁹² Papa ističe kako i uz pomoć Ma-

88 Ratko PERIĆ, Otkupiteljeva Majka – Mater Redemptoris. Enciklika Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu, u: *Crkva u svijetu*, 22 (1987.) 3, 271.

89 Usp. IVAN PAVAO II., Udienza generale del 1° ottobre 1997, br. 3-4; u: ISTI, *Totus tuus*, 312-313. Usp. RM 38-39.

90 RM 38.

91 IVAN PAVAO II., Dall'udienza generale del 24 settembre 1997 #4-5, br. 5; u: ISTI, *Totus tuus*, 324 (osobni prijevod).

92 RM 44.

rijine majčinske suradnje, Crkva ispunjava i svoje poslanje Majke. Naime, sama »Crkva rađa ljude za nov i besmrtni život«.

U enciklici *Redemptoris Mater* nailazimo i na misli da Blažena Djevica Marija »budući da je kao Majka-Djevica s njime [*Isusom*] bila na poseban način sjedinjena u njegovu prvom dolasku, bit će zbog svoje trajne suradnje s njime sjedinjena s njim i u iščekivanju drugog Dolaska« te da Ona »ima i onu ulogu koja je vlastita majci milosrdne posrednice o njegovu konačnom Dolasku.«⁹³ Stoga, slijedeći ove misli Ivana Pavla II., možemo zaključiti da se Marijino majčinsko poslanje prema kršćanima proteže i na paruziju.

U međuvremenu svjedoci smo, pak, razjedinjenosti kršćana. Papa u enciklici *Redemptoris Mater* postavlja pitanje koje možemo iščitati i kao potvrdu da je Marija Majka svih kršćana: »Zašto dakle ne bismo svi zajedno gledali u nju kao našu zajedničku Majku koja moli za jedinstvo Božje obitelji i koja svima 'prethodi' na čelu duge povorke svjedoka vjere u jedinog Gospodina, Sina Božjeg, začeta u njezinu djevičanskom krilu po Duhu Svetome?«⁹⁴ Ivan Pavao II. slično govori u katehezi na jednoj općoj audijenciji da »kao što je u prvoj zajednici Marijina prisutnost promicala jedinstvo srdaca, koje je molitva jačala i činila vidljivim (usp. Dj 1,14), tako bi još jače zajedništvo s onom koju Augustin naziva 'majkom jedinstva' (sveti Augustin, Sermo 192, 2; PL 38, 1013) kršćane moglo dovesti do uživanja toliko iščekivanoga dara ekumenskog jedinstva.«⁹⁵ Karol Wojtyła u ulozi Petrova nasljednika kao Ivan Pavao II. na srcu je imao jedinstvo kršćana, ali ga ono, kako smo vidjeli, nije udaljavalo od sinovske ljubavi i odanosti prema Blaženoj Djevici Mariji, Majci Crkve.

93 *Isto*, 41.

94 *Isto*, 30.

95 IVAN PAVAO II., La Madre dell'unità e della speranza. Udienea generale (12. XI. 1997.), br. 4; u: http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/audiences/1997/documents/hf_jp-ii_aud_12111997.html (pristupljeno 9. VIII. 2017., osobni prijevod).

3.2. Marijanska duhovnost i kršćanska egzistencija kod Ivana Pavla II.

Angelo Amato primijetio je da postoji određeni »manjak dijaloga« između dogmatske teologije i teologije duhovnosti. Potrebna nam je jedna plodnija teološka sinteza.⁹⁶ Upravo tu sintezu nalazimo u teološkoj misli pape Ivana Pavla II. kada govori o Mariji i nejinu poslanju. *Totus tuus* – bilo je geslo svetoga Ivana Pavla II.⁹⁷ On kaže: »sinovska odanost prema Njoj ne oduzima ništa u odnosu prema Isusu, dapače, još ga uvećava i dovodi do najviših stupnjeva savršenosti.«⁹⁸

Angelo Amato ističe kako »izraz 'marijanska duhovnost' služi isključivo da se naglasi i pokaže ovo 'predanje' Mariji koje je prisutno u svakoj kršćanskoj duhovnosti«.⁹⁹ Upravo »čin predanja Mariji pokazuje se« – po Ivanu Pavlu II. – kao »autentična interpretacija prisutnosti Majke Božje u otajstvu Krista i Crkve«.¹⁰⁰ U tom smislu marijanska duhovnost, tj. predanje Mariji, stvara jednu poveznicu između dogmatske i teologije duhovnosti.

I u enciklici *Redemptoris Mater* Ivan Pavao II. potvrđuje da se predanjem Mariji ističe »marijanska dimenzija života Kristova učenika«.¹⁰¹ U svojem je prvome posjetu kao rimski biskup rimskoj bazilici svete Marije Velike, 8. prosinca 1978. godine, Papa predao i posvetio Crkvu Mariji.¹⁰² Nadalje, tijekom svojih apostolskih puto-

96 Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 95.

97 Usp. Adam WOJTCZAK, Principi della devozione mariana, u: POLSKIE TOWARZYSTWO MARIOLOGICZNE (ASSOCIAZIONE MARIOLOGICA POLACCA), *La Vergine Maria nel magistero di Giovanni Paolo II*, Teofil Study (ur.), Città del Vaticano, Pontificia Academia Mariana Internationalis, 2007., 117-118.

98 IVAN PAVAO II., Udienna generale del 7 maggio 1997, br. 2; u: ISTI, *Totus tuus*, 333 (osobni prijevod).

99 Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 96 (osobni prijevod).

100 Adam WOJTCZAK, Principi della devozione mariana, 119 (osobni prijevod).

101 RM 45.

102 Usp. IVAN PAVAO II., Omelia durante la Celebrazione Eucaristica vespertina (8. XII. 1978.), br. 4; u: Juan ESQUERDA BIFET, *Giovanni Paolo II pellegrino in Santa Maria Maggiore*. La «Statio» mariana di Papa Giovanni Paolo II, Roma: Centro di Cultura Mariana «Madre della Chiesa», 2001., 107.

vanja širom svijeta Papa je ponovno posvećivao Gospi razne parti-kularne Crkve i njihove potrebe.¹⁰³

Amato će reći da »marijanska duhovnost ne čini paralelu kršćanskoj duhovnosti«¹⁰⁴ i da je ona »ista kršćanska duhovnost prihvaćena i življena u cjelovitosti ljubavi, akcije i odanosti Trojedinome Bogu«. »To ne znači da se nužno Blažena Djevica stavlja u sredinu, a Isus i Trojstvo na periferiju. (...) Marijanska je duhovnost iskustvo suobličavanja Kristu po primjeru Marije i uz njezinu pomoć, koja je kao prva živjela ovaj hod vjere i koja, kao majka, pomaže djeci Crkve suobličiti se njezinu božanskome Sinu.«¹⁰⁵

Marijanska duhovnost kod Ivana Pavla II. nalazi svoj izričaj, uz sinovsko predanje Blaženoj Djevici Mariji, u sakramentalnoj dimenziji (sakrament euharistije) i u pobožnosti (posebno u pobožnosti krunice). Takvu sintezu marijanske duhovnosti Ivana Pavla II. dao je kardinal Amato.¹⁰⁶

3.2.1. Euharistijska žena¹⁰⁷

Ivan Pavao II. u enciklici *Redemptoris Mater* kaže da Marijino majčinstvo »kršćanski narod na poseban način zapaža i živi u *svetoj Gozbi*, u liturgijskom slavlju otajstva Otkupljenja, u kojoj se *Krist uprisutnjuje sa svojim pravim tijelom koje je Marija Djevica rodila*«. Papa zatim zaključuje kako vjernici osjećaju da postoji povezanost euharistije i marijanske duhovnosti. »*Marija vodi vjernike k Euharistiji*.«¹⁰⁸

Uz ovu povezanost, treba naglasiti i esencijalnu povezanost kršćanina i euharistije. »Kršćanin, zapravo, živi od euharistije; on je euharistijska osoba. Bez euharistije nema Crkve i nema kršćanskoga

103 Usp. Adam WOJTCZAK, *Principi della devozione mariana*, 118.

104 Angelo AMATO, *Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare*, 95 (osobni prijevod).

105 *Isto*, 95-96 (osobni prijevod).

106 Usp. *Isto*, 97-105.

107 »Euharistijska Žena« naslov je za Blaženu Djevicu Mariju koji nalazimo u enciklici Ivana Pavla II. o euharistiji, *Ecclesia de Eucharistia*. Usp. IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika Njegove Svetosti pape Ivana Pavla II. biskupima, svećenicima i đakonima, svim osobama posvećenoga života i svim vjernicima laicima o Euharistiji i njenu odnosu prema Crkvi* (17. IV. 2003.), Split: Verbum, 2005., br. 53 (dalje: EE).

108 RM, 44.

života.«¹⁰⁹ Euharistija, dakle, tvori Crkvu, ali ni euharistije nema bez Crkve. Kako je sama Crkva, vidjeli smo i u učenju Drugoga vaticanskog koncila i Ivana Pavla II., stavljena u korelaciju te uspoređena s Blaženom Djevicom Marijom, onda možemo ustvrditi da, na neki način, euharistije nema ni bez Marije. Marija, Majka Crkve, dovodi svoju djecu ovom sakramentalnom slavlju.

Ivan Pavao II. šesto je poglavlje svoje enciklike o euharistiji, *Ecclesia de Eucharistia*, naslovio *U školi Marije, »euharistijske« žene*. Papa kaže da je Marija »'euharistijska' žena čitavim svojim životom«. ¹¹⁰ Marijanska duhovnost uključuje usvajanje Marijina stava prema euharistiji. Angelo Amato ističe da smo po enciklici *Ecclesia de Eucharistia* pozvani usvojiti »četiri euharistijsko-marijanska stava«. ¹¹¹ Ti stavovi dodatno objašnjavaju i Marijinu prisutnost u sakramentu euharistije te, susljedno, i samu sakramentalnu dimenziju marijanske duhovnosti.

Prvi stav koji iz enciklike *Ecclesia de Eucharistia* možemo istaknuti jest »stav vjere«. ¹¹² Za slavljenje euharistije i primanje svete pričesti potrebna nam je vjera. Kao što je Marija vjerom rekla svoje »neka mi bude« i po Duhu Svetome začela Sina Božjega, na sličan način svaki vjernik treba s vjerom izreći »amen« kada prima istoga Sina Božjega pod prilikom Kruha u svoje biće. ¹¹³ Marija nas najbolje može usmjeriti na potrebu vjere i ljubavi prema velikom otajstvu euharistije.

109 Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 101 (osobni prijevod).

110 EE 53.

111 Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 103 (osobni prijevod).

112 *Isto*, 103 (osobni prijevod).

113 Usp. EE 55; usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 103. Kardinal Amato zatim navodi citat iz *Ecclesia de Eucharistia*: »Kada, u Pohodenju, u krilu nosi Riječ koja je tijelom postala, ona je, na neki način, 'svetohranište' – prvo 'svetohranište' u povijesti – u kojem se Sin Božji, još nevidljiv ljudskim očima, izlaže na klanjanje Elizabeti, gotovo 'zračeci' svoje svjetlo preko Marijinih očiju i glasa. Nije li Marijin pogled, zanesen promatranjem Kristova lica, tek rođena i položena na njene ruke, nedostižni uzor ljubavi na kojoj se i mi moramo nadahnuti svaki put kad primimo svetu pričest?« (EE 55). Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 103-104.

Drugi je stav »stav žrtve«. ¹¹⁴ Amato navodi Papine riječi: »Pripravljajući se iz dana u dan za Kalvariju, Marija živi jednu vrstu 'anticipirane euharistije', reklo bi se 'duhovne pričesti' želje i prinosa koji će svoje ispunjenje imati u sjedinjenju sa Sinom u mucu, a potom će se, u postpashalno vrijeme, izraziti njenim sudjelovanjem u euharistijskom slavlju kojem će predsjedati apostoli, kao 'spomenčinu' muke.« ¹¹⁵ Marija, koja je kao osoba na najviši način ostvarila stav žrtve pod križem, uči nas da taj stav provodimo u svom svakidašnjem životu te da se, poput nje, stavimo na raspolaganje Bogu, ne gledajući na sebe nego na Božju volju postajući tako žrtva Bogu – *hostia*. Dimenzija i stav žrtve duboko prožimaju marijansku duhovnost.

Treći euharistijsko-marijanski stav koji možemo iščitati iz enciklike *Ecclesia de Eucharistia* jest »stav prihvaćanja«. ¹¹⁶ Naime, papa Ivan Pavao II. reći će: »U 'spomenčinu' Kalvarije prisutno je sve ono što je Krist izvršio u svojoj mucu i smrti.« ¹¹⁷ Tu onda pripada i Isusovo povjerenje Marije kao Majke ljubljenom učeniku te u tom smislu kaže: »Marija je, s Crkvom i kao Majka Crkve, prisutna u svakom našem euharistijskome slavlju.« ¹¹⁸ To znači da smo, dok slavimo spomenčin Kristove muke, pozvani prihvatiti i Mariju koja je doista prisutna u tom slavlju, tj. pozvani smo zaživjeti taj specifičan stav *prihvaćanja*. ¹¹⁹ »Ako su Crkva i Euharistija nerazdruživo povezani, to treba reći i za Mariju i Euharistiju.« ¹²⁰

Posljednji, četvrti stav iz šestoga poglavlja *Ecclesia de Eucharistia* kardinal Amato nazvao je »stav Veliča«. ¹²¹ Amato će zatim navesti Papine riječi: »Euharistija je uistinu, poput Marijine pjesme, prije svega hvala i zahvaljivanje. Kada Marija kliče: 'Veliča duša

114 Angelo AMATO, 104 (osobni prijevod).

115 EE 56. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 104.

116 Angelo AMATO, 104 (osobni prijevod).

117 EE 57.

118 EE 57. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 105.

119 Usp. Angelo AMATO, 105.

120 EE 57.

121 Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 105 (osobni prijevod).

moja Gospodina i klikće duh moj u Bogu mome spasitelju', ona u krilu nosi Isusa. Hvali Oca 'za' Isusa, ali ga hvali također 'u' Isusu i 's' Isusom. Upravo je to istinski 'euharistijski stav'.¹²² Prihvatajući ovaj »euharistijski stav« od Marije, učeći ga od nje, i mi smo pozvani, dok primamo Gospodina u euharistijskim prilikama, sve više svoj život suobličavati u Marijin *Veliča* Bogu.¹²³

Papa je, dakle, u svojoj enciklici *Ecclesia de Eucharistia* naglasio Marijinu majčinsku prisutnost u tom sakramentalnom slavlju te nas potaknuo da i u slavlju svete mise budemo sinovski odani našoj Majci. Spominjući tako Mariju u kontekstu euharistije i potičući nas preko svojih misli na sinovsku odanost, možemo ustvrditi da je papa Ivan Pavao II. uspio primjereno spojiti dogmatsku teologiju i teologiju duhovnosti.¹²⁴

3.2.2. Razmatrati Krista s Marijom u otajstvima krunice

Dimenziju pobožnosti marijanske duhovnosti kod Ivana Pavla II. posebno predstavlja krunica Blažene Djevice Marije o kojoj je Papa napisao apostolsko pismo *Rosarium Virginis Mariae*. Papa u tom svom apostolskom pismu svjedoči da je Crkva uvijek osjećala učinkovitu snagu ove pobožnosti te da je u teškim situacijama molila »Djevicu od Krunice da svojim zagovorom izmoli Spasenje«. ¹²⁵

Već na početku ovoga dokumenta Papa svjedoči da »po Krunici vjernik crpi obilnu milost, primajući je gotovo iz samih ruku Otkupiteljeve Majke«. ¹²⁶ Krunica je, dakle, pobožnost u kojoj se vjernik može osvjedočiti u Marijinu majčinsku pomoć. Papa to potvrđuje kada kaže da »Krunica postaje duhovni put na kojem je Marija majka, učiteljica i voditeljica, koja podupire vjernika svojim moćnim zagovorom. Zato nije čudno ako duša, na kraju molitve u

122 EE 58. Usp. Usp. Angelo AMATO, *Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare*, 105.

123 Usp. EE 58.

124 Usp. Angelo AMATO, *Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare*, 95.

125 IVAN PAVAO II., *Rosarium Virginis Mariae – Krunica Djevice Marije. Apostolsko pismo biskupima, svećenicima i vjernicima o svetoj krunici* (16. X. 2002.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2003., br. 39 (dalje: RVM).

126 RVM 1.

kojoj je doživjela tako duboko iskustvo Marijina majčinstva, osjetiti potrebu zahvaliti svetoj Djevici, bilo divnom molitvom *Kraljice neba* bilo *Litanijama Majke Božje (Litanije lauretanske)*. To je kruna duhovnoga puta, koji je doveo vjernika u živi doticaj s Kristovim otajstvom i njegovom presvetom Majkom.«¹²⁷

O djelotvornoj snazi molitve krunice i o Marijinoj majčinskoj pomoći preko ove molitve Sveti Otac svjedoči također i kada jednostavno kaže da je to njegova »najdraža molitva«.¹²⁸

Dok se moli ova molitva, Marija izvršava svoje majčinsko poslanje koje joj je posebno povjereno na Kalvariji.¹²⁹ Tom poslanju svakako pripada dovođenje povjerene joj djece bliže njezinu Sinu Isusu. I dok molimo krunicu, prebiremo zrnca krunice, a »nizanje zrnaca *Krunice usmjereno [je] prema križu*, koji tako otvara i zatvara sam tijekom molitve. Život i molitva vjernika usredotočeni su na Krista. Sve od njega polazi, sve njemu teži, sve, po njemu, u Duhu Svetom, dolazi k Ocu.«¹³⁰

Ovu kristocentričnost prisutnu u krunici iščitavamo i iz pet Papinih podnaslova u prvome poglavlju *Razmatrati Krista s Marijom* njegova apostolskog pisma *Rosarium Virginis Mariae*.¹³¹ Podnaslovi su sljedeći: *Spominjati se Krista s Marijom, Učiti Krista od Marije, Suobličiti se Kristu s Marijom, Moliti Krista s Marijom* i *Naviještati Krista s Marijom*.¹³²

Kada Papa kaže da se spominjemo Krista s Marijom, onda uspoređuje sakramentalno slavlje – liturgiju, koja stvarno ponazočuje ono čega se spominje (sveta misa realno ponazočuje jedinstveno Kristovo pashalno otajstvo), i molitvu krunice u kojoj se također

127 *Isto*, 37.

128 *Isto* 2., 25.

129 *Usp. Isto*, 7.

130 *Isto*, 37.

131 Tih je pet podnaslova istaknuo i kardinal Angelo Amato. *Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare*, 98-101.

132 *Usp. RVM* 13-17.

spominjemo Kristovih otajstava.¹³³ Papa ovo spominjanje u molitvi krunice naziva »*spasenjskim razmatranjem*«. ¹³⁴

Nadalje, u podnaslovu *Učiti Krista od Marije* Ivan Pavao II. ističe kako nas Marija najbolje poučava o Kristu.¹³⁵ Glede Kristove Majke, Papa kaže da »nitko od stvorenja ne poznaje bolje Krista od Marije; nitko ne može poput Majke uvesti u duboko poznavanje njegova otajstva«. ¹³⁶ Dok molimo kronicu, polazimo »Marijinu "školu"«. ¹³⁷

Moleći kronicu, Marija polako oblikuje naša srca i čini ih sličnima Isusovu. »Krunica nas na mističan način dovodi pred Mariju, koja je brižno pratila odrastanje Krista u nazaretskom domu. To je čini sposobnom i nas istom brigom odgajati i oblikovati, sve dok se Krist ne 'oblikuje' u nama.« ¹³⁸ (Usp. Gal 4,19.)

U četvrtom podnaslovu, *Moliti Krista s Marijom*, sveti Ivan Pavao II. naglašava snagu Marijina zagovora.¹³⁹ To ističe kada za Mariju upotrebljava riječi blaženoga Bartola Longa »svemoćna po milosti«. ¹⁴⁰

Ivan Pavao II. molitvu Gospine krunice smatra učinkovitim sredstvom za evangelizacijsko-navjestiteljsko djelovanje.¹⁴¹ Blažena Djevica Marija svojom majčinskom rukom prati naše pastoralne, katehetske i navjestiteljske napore te ih predaje svome Sinu.¹⁴²

133 Usp. *Isto*, 13. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 98.

134 RVM 13. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 98.

135 Usp. RVM 14. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 99.

136 RVM 14.

137 Usp. *Isto*, 14. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 99.

138 RVM 15. Navedeni je citat iz podnaslova *Suobličiti se Kristu s Marijom*. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 99.

139 Usp. RVM 16. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 100.

140 RVM 16.

141 Usp. RVM 17. Navedeni je citat iz podnaslova *Naviještati Krista s Marijom*. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 100.

142 Usp. RVM 17. Usp. Angelo AMATO, Il Magistero Mariano di Giovanni Paolo II nel quadro del Magistero Conciliare e Postconciliare, 100.

Sveti je Ivan Pavao II. poticanjem na molitvu krunice usmjerio naše poglede prema Mariji, Majci Crkve. Gledajući nju, Gospu od Krunice, te moleći često ovu pobožnost, otkrit ćemo i očitovati njezinu majčinsku ulogu i prisutnost u našim životima koju, pak, Crkva već stoljećima svjedoči.

Zaključak

Iako se u Ivanovu evanđelju o Isusovoj majci govori samo na dvama mjestima, u izvješću o svadbi u Kani Galilejskoj (usp. Iv 1,1-12) i u sceni podno Isusova križa (usp. Iv 19,25-26), tim mjestima pripada veliko značenje u teološkom promišljanju o osobi i poslanju Isusove majke Marije. Budući da prvim izvješćem Ivanovo evanđelje govori o početku Isusova mesijanskoga djelovanja, a drugim ga ne neki način zaključuje, ta dva teksta, prema mišljenju mnogih teologa, predstavljaju nosive stupove na kojima počiva teološka koncepcija cijeloga Ivanova evanđelja. A to onda znači da je i Marijina teološka uloga u ovom evanđelju još izraženija nego u drugima. Naime, podno Isusova križa Isus sam povezuje svoju majku s učenicom, povjeravajući ih međusobno jedno drugome: »Kad Isus opazi majku i blizu nje učenika kojega je osobito ljubio, reče majci svojoj: 'Ženo, evo ti sina!' Zatim reče učeniku: 'Evo ti mjake!' I od tog je časa učenik uze u svoju kuću« (Iv 19,26). U tom činu prepoznaje se Isusova briga za budućnost novoga Božjega naroda, Crkve. U toj Crkvi posebno mjesto pripada ne samo »ljubljenom učeniku« kao nositelju i jamcu predaje nego i Isusovoj majci. Riječ je o njihovoj međusobnoj povezanosti i upućenosti jednoga na drugo. Zato smo prvo poglavlje ove naše radnje posvetili govoru o Isusovoj Majci u četvrtom evanđelju jer u njemu Mariji pripada puno naglašenije eklezijalno značenje, nego je to slučaj u sinoptičkim evanđeljima, gdje je više istaknut njezin odnos prema Isusu i njegovu poslanju. U tom svjetlu promatrali smo i drugo mjesto koje govori o Mariji, odnosno njezinu ulogu na svadbi u Kani Galilejskoj (usp. Iv 2,1-12).

Zatim smo u drugome poglavlju sintetički prikazali mariologiju Drugog vatikanskog koncila izrečenu u osmom poglavlju Dogmatske konstitucije o Crkvi. Sam naslov osmoga poglavlja »Marija

u otajstvu Krista i Crkve« ukazuje na činjenicu da su dva pristupa teološkog proučavanja Marije dobila istaknuto mjesto prije i za vrijeme Koncila. Jedan naglašava duboku sličnost Marije i Crkve, drugi Marijin odnos prema njezinu božanskome Sinu. U svojem zaključnom obraćanju trećoj sesiji, govoreći poduže o saborskom marijanskom nauku, papa Pavao VI. proglasio je Mariju Majkom Crkve.

Upravo je Drugi vatikanski koncil koncil koji je Crkvu na neki način pripremio za ulazak u novo tisućljeće. Ulazak u to novo tisućljeće Crkva je prošla pod vodstvom pape Ivana Pavla II. čije smo svjedočanstvo o Marijinoj majčinskoj prisutnosti u Crkvi prikazali u trećem poglavlju ovoga rada. U svojoj enciklici »Otkupiteljeva majka« on ističe da Marija ima točno određeno mjesto u nacrtu spasenja, jer »kada dođe punina vremena, odasla Bog sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložan da podložnike Zakona otkupi te primimo posinstvo. A budući da ste sinovi, odasla Bog u srca vaša Duha Sina svoga koji kliče: Abba! Oče!« (Gal 4,4-6). Ivan Pavao II. ističe kako ovim riječima apostola Pavla, koje preuzima Drugi vatikanski koncil na početku svojeg izlaganja o Blaženoj Djevici Mariji, i on započinje svoje razmišljanje o značenju koje ima Marija u otajstvu Kristovu te o njezinoj djelotvornoj prisutnosti u životu Crkve. Te riječi, naime, u isti mah govore o Očevoj ljubavi, Sinovljevu poslanju, daru Duha Svetoga, Mariji, ženi koja je rodila Otkupitelja, i o našem bogosinovstvu, u otajstvu »punine vremena« (usp. LG 52).

U bit Marijina materinstva spada njezin odnos prema osobi. Ivan Pavao II. ističe da Marijino materinstvo »što postaje baština čovjekova jest dar što ga Krist osobno dariva svakome čovjeku«. ¹⁴³ Podno križa započela je izvanredna povjera čovjeka Majci Kristovoj koju je Crkva tijekom povijesti živjela i izražavala na više načina. Treba priznati, piše Ivan Pavao II., da se Bog sam, »prije svih drugih povjerio Djevici iz Nazareta, time što joj je dao svoga vlastitog Sina u otajstvu utjelovljenja. [...]. Zbog te temeljne činjenice što je ona bila Majka Sina Božjega, ona je od samoga početka savršeno

143 IVAN PAVAO II., *Otkupiteljeva majka*, 45.

otvorena osobi Krista, svem njegovom djelovanju, svem njegovu poslanju.«¹⁴⁴

Premda se nijedan čovjek nikada ne može usporediti s Otkupiteljem, u isto vrijeme jedino posredništvo Isusa Krista ne isključuje nego pobuđuje kod ljudi različitu suradnju. Marijina uloga sudjelovanja u jednom i jedinom posredništvu Kristovu različita je od drugih stvorenja. Ona je u isto vrijeme posebna i izvanredna. Ona izvire iz njezina bogomaterinstva i može se shvatiti i živjeti samo u vjeri u tu istinu. Drugi je vatikanski koncil »preporučuje srcu vjernika, da se poduprti tom materinskom pomoći jače sjedine s Posrednikom i Spasiteljem«.¹⁴⁵

Ako je ona »milosti puna« u potpunoj raspoloživosti sama prva na sebi iskusila vrhunaravne učinke zajedništva »između Boga i ljudi«, onda je kao takva na poseban način unaprijed osposobljena za suradnju s Kristom, jedinim posrednikom ljudskoga spasenja. Njezin ju je Sin ostavio za Majku Crkve koja se tek radala (usp. Iv 19,25-27). Djela apostolska pišu o njezinoj nazočnosti među Isusovim učenicima na početku sabiranja njegove zajednice nakon njegove smrti, na početku misijskoga djelovanja te zajednice (usp. Dj 1,14). Dakle, poslije odlaska njezina Sina »njezino materinstvo ostaje u Crkvi i u svijetu i ima sveopću dimenziju, zaključuje papa Ivan Pavao II. te kaže:

»Uistinu *'ljubavlju majke ona surađuje u preporađanju i oblikovanju'* sinova i kćeri Majke Crkve. Materinstvo Crkve ostvaruje se ne samo po uzoru, modelu i praliku Majke Božje, nego i Marijinom *'suradnjom'*. Crkva izobilno crpi iz ove suradnje odnosno iz materinskog posredništva Marijina, jer je ona već na zemlji sudjelovala u preporađanju i oblikovanju sinova i kćeri Crkve kao Majka onoga Sina *'kojega je Bog učinio prvorođencem među mnogom braćom'*.«¹⁴⁶

144 IVAN PAVAO II., *Redemptoris mater. Otkupiteljeva majka*, 39.

145 DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dogmatska konstitucija o Crkvi »Lumen gentium«*, 62.

146 IVAN PAVAO II., *Redemptoris mater. Otkupiteljeva majka*, 44.

THE MOTHERLY MISSION OF MARY ACCORDING TO THE 2ND VATICAN COUNCIL IN THE THEOLOGY OF JOHN PAUL 2ND

ABSTRACT

Throughout two thousand years Christians lived and witnessed that Mary from Nazareth is not only the Mother of Jesus, but our Mother too. This special mission of Mother of God in the Church can be seen at the beginning and at the end of the Gospel of John. The key points are: the wedding in Cana of Galilee (John 2,1-2) and the presence of Mary under the cross with the words of Jesus proclaiming her new, spiritual motherhood (John 19,25-27).

The theological pondering of the mission of Mary in the 2nd Vatican council and its reflections in the pontificate of John Paul 2nd are the theme of this article. The dogmatic constitution on the Church *Lumen Gentium* evidences the role of Mary in the mystery of Christ and in the mystery of the Church. *Lumen Gentium* presents the Christocentricity and the Ecclesiality of the mission of Mary, and her particular mission as our Mother. The article is relying on the teaching of pope John Paul 2nd, who following the documents of the 2nd Vatican council spoke on the motherly mission of Mary, especially in the encyclical letter *Redemptoris Mater*, the Mother of the Redeemer.

Key words: Mary's motherhood, the Mother of Church, the Mariology of the 2nd Vatican council, John Paul 2nd.

